

זוהר גוון

פרשת
שופטים

רמזים על פרשת השבוע

בס"ד

סיבת הגלות – דברי ריבות

"פִּי יִפְּלֵא מִמֶּךָ דָּבָר לְמִשְׁפָּט בֵּין דָּם לְדָם בֵּין דִּין לְדִין וּבֵין נֶגַע לְנֶגַע דְּבָרֵי רִיבַת בְּשַׁעֲרֶיךָ" (יז ח)

בספר 'ניצוצי שמשון' יש נקודה חשובה מאוד.

לכאורה קשה כפל הלשון, היה די לכתוב בין דם ובין דין ובין נגע?

ומתוך ר' שמשון מאוסטרופולי זיע"א על פי מה שכתוב במדרש שמלאכי השרת שאלו את הקב"ה ג' שאלות,

שאלה א' - הרי כתוב בתורה דין כיסוי הדם (ויקרא י יג) ואיך יתכן שכשהגויים הרגו את ישראל "שפכו דמם כמים סביבות ירושלים ואין קובר" (תהלים עט ג),

שאלה שניה כתוב (ויקרא כב) "אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד" ואצל חנה ושבעת בניה כתוב שנהרגו ביום אחד (כמו שמובא כל המעשה במסכת גיטין דף נז),

שאלה שלישית - כתוב בתורה "וציוה הכהן ופינו את הבית" כדי להוציא את הכלים שלא יוזקו, ואילו מצינו בגמרא על מרתא בת ביתוס (גיטין נו) שלא השיגה לקנות שום מאכל, ועמדה והשליכה בחוץ את כל כספה וזהבה וכו',

וכמו"כ מובא במדרש תנחומא שהכנענים כששמעו שישאלו לארץ ישראל, עמדו ושרפו את הזרעים ועקרו את האילנות וקצצו את הנטיעות וכו', אמר הקב"ה אני הבטחתי את אברהם אביהם להכניסם לארץ מליאה כל טוב. הריני מעכבם מ' שנה עד שיעמדו הכנענים ויתקנו מה שקלקלו. והאיך כאן לא חס על ממונם?

שאל הקב"ה את המלאכים, האם יש שלום בישראל? אמרו לו לא! אמר הקב"ה – "אם אין שלום אין כלום".

מפרש ר' שמשון שזה כוונת הכתוב אצלינו, שבפסוק מרומז הויכוח בין המלאכים לקב"ה,

המלאכים שאלו ג' שאלות אלו; בין דם לדם – היינו שפכת הדם ללא כיסוי, בין דין לדין – היינו הטענה של אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד, ועל השאלה השלישית הכוונה בין נגע לנגע,

וכתובה לג' השאלות הללו עונה הפסוק ואומר - 'דברי ריבות בשערך', אם אין שלום בישראל אין כלום !!

מדהים לראות עד כמה השפעה לא טובה נגרמת מחוסר שלום.

❦

מה בגליון?

סיבת הגלות – דברי ריבות

קיום המצוות מתוך ענוה

כאשר זממו לחייב האם
חייבים לשלם למי שזממו
או למקום אחר?

האדם – בר דעת

משפטי התורה – אמת –
צדקו יחדיו

קיום המצוות מתוך ענוה

"לבלתי רום לבבו מאֲחִיו ולבלתי סור מן המצוה ימין ושמאל למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל" (יז כ)

המילה 'מצוה'

כתב ה"ניצוצי שמשון" ראש וסוף התיבה 'מצוה' מ"ה בבחינת 'ונחננו מה', ותוך המילה נותרו האותיות 'צו', דהיינו לעשות את המצוות מתוך ענוה, ולא מתוך גסות הרוח, כמו שכתוב בגמ' סוטה (ד:) כל מי שיש בו גסות הרוח כאילו עובד עבודה זרה.

וזה מאמר הכתוב "לבלתי רום לבבו ולבלתי סור מן המצוה ימין ושמאל".

ויש להוסיף עוד ולומר, זה מה שכתוב "מה ד' אלקיך שואל מעמך" היינו את הבחינה הזו של נחננו מה.

והנה כתב הבני יששכר (חודש אלול) – "אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו"

שאם נוריד מהמילה ונקה את ה-נק ומהמילה ינקה נוריד את ה-נק, אזי ישארו האותיות יקו"ק שזה שם הרחמים,

והיינו אל תסתכל בקנקן מבחוץ אלא במה שיש בו.

אולי אפשר להוסיף ש'קנקן' בגימ' 300 שהוא בגימ' – ברחמים,

וזה גם יוצא כמו שמו המיוחד שם יקו"ק בא-ת-ב-ש היינו מצפ"ץ ועולה בגימ' – 300.

ולדין נוכל לומר דהקנקן הוא החיצוניות וחז"ל באו להורות לנו להסתכל על הפנימיות ולהתעלם מהחיצוניות, זה מתאים לבחינה זו של 'מה' שיש בו, דהענוה היא הפנימיות והיא בחינת 'מה' כנ"ל, ואילו הגאווה היא ההבטה אל החוץ והוצאת הדברים מרשות הפרט לחוץ.

סג

כאשר זממו לחייב האם הייבים לשלם

למי שזממו או למקום אחר?

"נעשייתם לו פאָשר זַמֵּם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו וּבְעֵרַתְּ הָרַע מִקִּרְבְּךָ" (יט כ)

פרשת עדים זוממין שייכת בין באופן שזממו לחייב עונש או חיוב ממון וכדו' כמפורט בריש מסכת מכות, ואמנם כאשר זממו לחייב את ראובן מיתה או עונש אחר עושים

להם כאשר זממו ומתחייבים באותו עונש בו זממו לחייב את הנתבע, אולם כאשר זממו לחייבו ממון דהיינו שהעידו שראובן לוח משמעון ממון כיצד עושים להם כאשר זממו לעשות? שמחייבים אותם לשלם ובכך נענשים בעונש דומה, אך למי הם צריכים לשלם את הכסף הזה? האם ישלמוהו למי שזממו לחייבו, מדוע?

והנה בתורה לא התפרש למי צריך לשלם את הכסף שזממו לחייב, ולכאורה אין טעם שדוקא מי שזממו עליו – הוא יקבל.

וכבר דנו בזה רבותינו, וה'יראים' (קעח/רמג) מעצים את השאלה, דהא לגבי תרומה תנן "האוכל תרומה בשוגג משלם קרן לבעלים וחומש למי שירצה".

וז"ל היראים:

"ואם הוזמו עדים ענוש עליהם בפרשת שופטים ושוטרים דכתיב 'והנה עד שקר העד, שקר ענה באחיו' ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו' כל מה שרוצה לעשות להביר עושים להן סקילה שריפה הרג וחקק מלקות וממון. לא ידעתי מניין לאו' שהממון למי שהעידו עליו אחרי שהוא קנס יתנהו ב"ד לכל מי שירצה כדתנן (פ"ו דתרומו' מ"ב) בחומש של תרומה ליתן קרן לבעלים וחומש לכל מי שירצה. וכן נראה לי עד יורו לי צדק. סוגיא נראה לעולם למי שהעידו עליו ונראה כי לא ידעתי מניין" עכ"ל.

והרדב"ז (שו"ת חלק ג סימן תרכד) מתייחס לשאלה זו ולדברי היראים ומבאר בב' אופנים, וז"ל:

שאלת ממני על מ"ש הר"ר אליעזר ממיץ ז"ל, לא ידעתי מנין שהממון ניתן למי שהעידו עליו מאחר שהוא קנס יתנהו ב"ד לכל מי שירצו כדתנן בחומש של תרומה נותן קרן לבעליו וחומש לכל מי שירצה וספק בידי עד שיוורה לי צדק עכ"ה. ושאלת אם יש איזה טעם:

תשובה דבר זה לא ראיתי ולא שמעתי אבל אחר בקשת המחילה מהרב ז"ל אפשר לי לומר דקיי"ל דאע"ג דאין עונשין עונש הגוף מדין ק"ו עונשין ממון מדין קל וחומר וכתוב ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו אם עד שלא יצא הממון על פיהם משלמין מה שיזמו להפסידו בזמן שיצא הממון על פיהם אינו דין שישלמו וכן היא הסכמת הפוסקים אשר אנו סומכים עליהם. ומעתה היכא שהפסיד הממון ופרע עפ"י עדים זוממין טעמא רבא איכא שיחזירו לו התשלומין דמאי שנא מגבב דכתיב חיים שנים ישלם ואמרינן למי שנתן הקרן ינתן תשלומי עדים זוממין דזה קנס וזה קנס וזה אינו מפסיד וזה אינו מפסיד שהרי לשניהם חוזר הקרן ואיכא למדרש טעמא דקראי כיון שנצטער זה שגבבו ממנו ראוי שיזכה בכפל הכי נמי כיון

משפטי התורה – אמת – צדקו יחדיו

[מתוך התכתבות עם מו"ח צוק"ל הרה"ח הר"ר יו"ט ליפא הכהן פרידמן צוק"ל (נלב"ע יום ב' דראש השנה) על הספר "אור פני יהושע" מד"ת רבו הקדוש ר' יהושע בוקסבוים מגאלאנטא הי"ד]

בספר "אור פני יהושע" לרבי הקדוש ר' יהושע בוקסבוים מגאלאנטא הי"ד

כתב וזה לשונו: "שופטים ושוטרים וכו' צדק צדק תרדוף". ערש"י ז"ל כדאי מינוי הדיינים וכו' [כדאי הוא מנוי הדיינים הכשרים, להחיות את ישראל ולהושיבן על אדמתן]

יש לפרש עפמ"ש משפטי ד' אמת צדקו יחדיו (תהלים יט) דעל פי הרוב בין שני בעלי דינים כל אחד חושב שאתו הצדק, ואם יחייבוהו במשפט ולא יצא זכאי, הוא מתרעם וחושב שעשו לו עולה. אמנם כל זה אם אצל ערכאות של אומות עושין משפטו, או אנשים הדיוטים, כי הטעות מצויה. אמנם אם עושין לו משפט ע"פ התורה, בוודאי כן הוא כאשר פסקו על פי שו"ע כמ"ש רז"ל, האי מאן דשקיל מיניה גלימא בבי דינא ליזמר וליזיל (סנהדרין ז). כי אם היתה מונחת תחת ידו גזלה, בודאי יתוסף לו הפסד ממקום אחר. וכיון שהוא ע"פ דעת תורה חייב, בוודאי טוב לו שהוציאו הכסף מתחת ידו. ומה גם כמ"ש בקדושת לוי על "ואלה המשפטים", ואמר שם המדרש ואלין סדר גלגוליא עיי"ש בזה"ק. מי יודע אם לא בגלגול הקודם, היה חייב לזה או לאיזה איש ממורישיו ובוחן לכות הוא יודע. ואם כן הוא צריך לקבל המשפט באמת ובאמונה. וא"כ יהיו עושים אז לא תהיה מחלוקת בין בעלי הדינים, ולא תשאר שנאה ביניהם אחר גמר המשפט, וממילא יהיה שלום, ואז יוכלו להשאר בארץ ישראל. וז"ש שופטים ושוטרים תתן לך, ואז צדק צדק תרדוף, דהיינו, צדק לשני הצדדים. ואז וירשת את הארץ, כמ"ש רש"י ז"ל, ודו"ק. **ע"כ לשון קדשו.**

ובביאור דברי רבינו האור פני יהושע נראה, שבדבריו זללה"ה יתבאר ענין הבא: דמצאנו לשון צדק שהוא מלשון יושר ומשפט האמת - כמו כאן, אבל מאידך מבואר בש"ס שצדק הוא מלשון 'נתינה והענקה משלו', דהיינו שנותן לשני יותר ממה שמגיע לו. וכמו שאמרו 'צדק משלך ותן לו', וכן אמרו בגמ' גבי החזרת העבוט שאם בע"ח אינו קונה משכון - צדקה מנין, והרי התורה אמרה "ולך תהיה צדקה" (קידושין ח:).

שנצטער זה שפרע מה שלא היה חייב בדין הוא שיזכה בכפל של עדים זוממין דחד טעמא נינהו וכי היכי דהבא מן הדין תשלומין שלו מטעמא דאמרן גם הנדון דהיינו דזמם ולא עשה תשלומין שלו וטעמא נמי איכא שהרי נצטער שהעידו עליו שקר לחייבו ממון ואי לאו דהוזמו הוה משלם ולכן זכתה לו תורה בתשלומין כי כל דרכיה דרכי נועם והאי טעמא לא שייך בחומש של תרומה וקל להבין. ואי לא דמסתפינא לדרוש בכתוב מה שלא נמצא בדברי רז"ל הוה דרישנא ליה מקרא יתירה דכתיב ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו ואחיו יתירה הוא וה"ק ועשיתם לו כאשר זמם לעשות והאי עשייה תהיה לאחיו ויש בתלמוד כיוצא בדרשא זו ותפוס טעם זה עד שתמצא טוב ממנו כי כן אעשה גם אני. וכו' והנראה לע"ד כתבתי. עכ"ל.

שמעתי מובא תירוץ המרחשת ע"פ מה שאמרו בעלי המוסר שכאשר יש שאלה בהלכות טרפות בבהמה, נגשים אל הרב עם השאלה, ואם הרב מטריף מקבלים את פסק הדין ולא מערערים עליו כלל. אולם לעומת זאת כאשר מתקיים דין תורה בין ראובן לשמעון יכולים לשמוע שם דיבורים אחרים, אפילו כשמדובר על סכום קטן בהרבה מההפסד שהיה להם בהטרפת הבהמה,

מה ההבדל?

שלא תמיד מפריע לאדם להוציא מכיסו כסף, אך הקושי היותר גדול הוא לראות את עצמו נותן למי שנפגע ממנו, וזה יהיה כנגד העגמת נפש שזממו לעשות.

לכן צריך לשלם דוקא למי שזמם להפסידו, דוקא למי שרצה להפילו בפח רח"ל,

האדם – בר דעת

"כִּי הָאָדָם עֵץ הַשֵּׁדָה" (כ יט)

נאמר במרגלים 'היש בה עץ אם אין', פירש רש"י - 'אם יש אדם כשר שמגן עליהם כעץ'

עץ השדה בגימ' 474, בגימ' של המילה "דעת"

[דרך אגב - 'השדה' בגימ' שק"י]

עיקר האדם זה דעת, 'דעת' - זה חיבור 'והאדם ידע את חוה אשתו'

"יודע דעת עליון",

האדם בר דעת, ואילו לבהמה אין דעת.

ויש להבין איך יתיישבו שני העניינים זה עם זה,

אבל מדברי רבינו אולי מתבאר דענייני הממונות מסודרים בסדר מופתי. ולכן אפשר שהוא חושב ליתן יותר מהמגיע, אבל באמת נתחייב לו מגלגול קודם וכל כי האי גוונא.

ואפשר שזו כפילות הלשון "צדק צדק תרדוף" כמו שכתב רבינו, שיש בזה צדק לנתבע וגם צדק לתובע, והיינו דאף אם נתקיים בו צדק מלשון נתינה מה שלא מגיע, סו"ס באמת המוחלט הוא הצדק דאמת ואמונה.

ומה שהביא את דברי הקדושת לוי, היינו להוסיף ולומר דשמא יאמר הנתבע הנ"מ שאמר בגמרא 'ליזמר וליזיל' דוקא אם נעשה הדין כדין, אבל בנוגע למקרה זה שהוא הרי סבור שהדיינים טעו והרשיעוהו שלא כדין ושלא כמשפט שמא בכה"ג אין מתקיים 'צדק' דהתובע קיבל שלא כדין והנתבע הפסיד שלא כדין, לכן כתב דענייני בשר ודם א"א כלל לידע היכן הצדק דהרי זה סדר גלגוליא, ורק זכות הדיינין שמתגלגל על ידי זכאים לצאת האמת לאור.

והנה יש לשאול בעיקר דברי רש"י מה עניין מינוי הדיינין דווקא, לירושת הארץ? וכי במדינת הים אי"צ להיות יושר ומשפט אמת? וכי שם מותר לגזול איש את רעהו?

ואולי היה אפשר לומר דרמזו לעניין מה שהביא רש"י ריש בראשית ש- 'אומות העולם מונין את ישראל ואומרים להם גזלנים אתם' ולפי זה י"ל דאם מתנהגים זה עם זה במשפט

אין לזות שפתיים, משא"כ אם גוזלים זא"ז יש חלילה וחס פתחון פה לאומות העולם רח"ל.

אבל נראה דהעניין הרבה יותר עמוק והוא, דעניין המשפט הוא יושר, וישראל מקומן בשלימות בא"י והוא ג"כ עניין יושר משא"כ בגלותן שהוא עניין נעקם 'מפני חטאינו',

ולפי"ז דברים אלו הם שייכים לענייני הרחמים והרצון לקראת יום הדין,

דלכאורה מהאי טעמא שהמשפט יושר אמרו שאין רחמים בדין, שאלמלא כן וכי רחמים אינו דבר טוב, אלא שאינו יושר כ"כ, ולכן אמרו חז"ל כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים, וכן כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו, דהיינו, כיון שהדין הוא דין אמת וכל האומר הקב"ה וותרן יותרו מעוהי, לכן ניתנה לנו אפשרות אחרת של רחמים שגם היא ע"פ דין, ולשם כך צריך שנקבע דין בתורה של מדה כנגד מדה, לכן כל המרחם צריך להתנהג עמו נמי ברחמים, ואף שמצד עצמו לא היה ראוי אילו היה עומד במשפט, ואף שאמרו 'דרכך אלקינו להאריך אפך לרעים ולטובים וכו'', היינו רק אריכת אפים אבל היה אפשר ח"ו שאריך אפיה וגבי דיליה, ואך ניתנה אריכות זמן לשוב ולחזור אליו יתברך.

[ונראה שזה מה שרמז רבינו ז"ל בעניין הראשון דכדאי הוא מינוי הדיינין, דסו"ס כל אחד ואחד הוא דין על עצמו בשאר החלקים נוסף על חו"מ וכפי שכתב שם ובזכות זה אפשר לירש הארץ ועד שמים ומעל השמים].

לעילוי נשמת

זקנינו

הרה"ק ר' מרדכי מבילדורוקא בן ר' ברוך מקונסטנטיין זיע"א נלב"ע כ"ו אב תרנ"ג

והרה"ק ר' יוסף דוד בן ר' צבי אריה מאליק - צפת זיע"א נלב"ע כ"ה אב תר"ט

השיעור נכתב ונערך מתוך ההקלטה במערכת קול הלשון

ניתן לשמוע שיעורי רמזים על סדר הפרשיות ושיעורים על עניינים בסוגיות הש"ס -
דרך בנק התורה שע"י קול הלשון מספר ישיר בנק התורה : 0732951222, או בלחיצה פעמיים
כוכבית במספר הרגיל: 036171111 להקיש קוד 642106 ואח"כ קוד כניסה 068068 בחירת מדור וכו'
להערות או בקשה לקבל דף זה נא לפנות לכתובת מייל x0527136245@gmail.com
כמו-כן ניתן להשיג את הקונטרסים על המועדים בטלפון - 0534142879 או בכתובת מייל הנ"ל